

A tudatos településsé válás útja egy kistelepülés, Nagypáli példáján

ABSZTRAKT | A tanulmány célja, hogy a releváns szakirodalomra támaszkodva bemutassa a tudatos településmenedzsment szemlélet keretfeltételeit, elhatárolja azt a „smart city”, „energiafalu”, „zöld település”, stb. meghatározásoktól. Éppen ezért a tudatosságot elsősorban a településirányítás oldaláról közelíti meg, annak döntéseiből, iránymutatásából vezeti le az egyes tudatosság felé mutató elemeket. Többről van tehát szó, mint a környezet védelme, a környezeti tudatosság, olyan szegmenseket is érint a tanulmány, mint a hosszú távú stratégiai tervezés és menedzsment, a közszolgáltatások megszervezésének egyedi elemeket is kezelő megoldásai, vagy a problémák felismerése és a lehető legjobb megoldásaik.

A szakirodalmi áttekintést követően, esettanulmány jelleggel Nagypáli község példája kerül részletesen elemzésre, azt vizsgálva, miképp, milyen gondolkodásmód és tervezés alkalmazásával tud egy kistelepülés is versenyre kelni a jobb kondíciókkal rendelkező nagyvárosokkal a tudatossá válás útján.

KULCSSZAVAK | tudatos település, stratégiai tervezés, fenntarthatóság, helyi gazdaságfejlesztés, Nagypáli

ABSTRACT | Based on the relevant literature, the main goal of this article is that it presents the framework conditions of a conscious settlement management approach, distracting it from the “smart city”, “energy village”, “green city”, etc. models. It is approaching the side of the settlement management, so it draws some elements of consciousness from local decisions and directions. The conscious settlement is more than the environment protection or environmental consciousness, this paper also covers topics such as long-term strategic planning, unique management solutions of public services or identifying and solving problems.

After the theoretical framework, we are presenting a case study from this field. Nagypáli is a small village in Zala County, Hungary, but it is good practice of the conscious settlement concept. The planning, management decisions, developments and other things born with the high level consciousness, which was helped by a local development strategy since 1997.

KEYWORDS | conscious settlement, strategic planning, sustainability, local economic development, Nagypáli

Bevezetés

Napjainkban a tudatosság kapcsán általában a környezeti fenntarthatóság (energiatakarékosság, megújuló energiák használata, szelektív hulladékgyűjtés, stb.), illetve a gazdaságos működés aspektusai értelmezhetők egy-egy ön-

kormányzat működésében, jelen tanulmány azonban arra tesz kísérletet, hogy a fogalom településmenedzsmentben értelmezett komplexebb megközelítésével rávilágítson arra, hogy mennyivel szélesebb jelentéstartalom társul a *tudatos település* megközelítéshez.

Az okos település (smart city, smart village), koncepció jelentős szakirodalommal bír, melyből leszűrhető, hogy míg a jelentős technológiai és digitális megoldásokkal megtámogatott működési modell minden érintett szereplő (például a településen élők, ott működő szolgáltató vállalkozások) tevékenységét lefedi, addig a tudatos település megközelítés elsősorban az önkormányzatok településfejlesztéssel, irányítással kapcsolatos feladataira koncentrál (Kovács, 2017a). Így a tudatos településsé válás legfontosabb kiindulópontja a stratégiai szemlélet, a településvezetés tudatos stratégiaalkotása és annak megfelelő véghezvitele, monitoringja és a mindenkori társadalmi-gazdasági helyzethez való igazítása. A stratégiai tervezés koncepciója szerint a település kívánatos változási irányait kell folyamatosan figyelni és az operatív működést ezzel összhangban tartani. A stratégiai menedzsmentnek tehát nemcsak irányítási (elváras, szabályozás, ösztönzés, ellenőrzés stb.) feltételei, hanem folyamatos szervezetfejlesztési igényei is vannak, aminek révén a szervezeti képességek alkalmazkodnak a változó feltételekhez. A stratégiai menedzsment tehát magában foglalja az elérhető helyi erőforrások és igények felmérését, a hosszú távú tervezést (*tervciklus*), a stratégiai tervezést (*stratégiai ciklus*) és a változtatásokhoz szükséges képességek hasznosítására nyitott menedzsment orientációt (*képesség ciklus*). Ez a működési forma új típusú viselkedést követel meg a szervezet, jelen téma esetében a települési önkormányzat egészétől, annak egységeitől és személyi állományától is (Tiner, 2013; Varjú – Mezei, 2018), de legfőképp egy új típusú vezetőt is megkíván (Matkó, 2013). A stratégiai tervezés sikere emellett nagymértékben függ a kooperációtól és az integrációtól, ami nem ragadhat le a hivatali struktúrában, fontos a helyi közösségek (lakosság, civil szervezetek, vállalkozók) igényeinek feltárása, s e csoportok bevonása a döntés-előkészítési folyamatokba (Sain, 2010). E közösségvezérelt, participatív fejlesztés elmélete (Péti et al., 2012; Finta, 2015) szerint mindennek közvetlen hatása, hogy a polgárok döntési pozícióba kerülnek, ezáltal közvetett módon hatást gyakorolnak a közösség fejlődésére, az irányítási struktúrák megismerésére, jobb elfogadására (Körmendy, 2006; Baldwin et al, 2016). A stratégiai tervezés egy folyamat, aminek jelentős információ igénye van, így szükséges az önkormányzati információk tudatos gyűjtése és rendszerezése is (László, 2008), amiben egyelőre még Magyarországon inkább csak a nagyobb városok járnak élen.

A hazai önkormányzatok tervezési tevékenységének keretfeltételeit a jogszabályi környezet áttekintésével ismerhetjük meg. A területi tervezéssel kapcsolatos átfogó előírásokat a 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról (Áhtv.) illetve a 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól (Mötv.) szabályozza. A jelenlegi jogszabályi környezetben a hosszú távú tervezési, rendezési eszközök a településfejlesztési koncepció és a rendezési tervek (314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról). Egyes ágazati törvények meghatározhatnak hosszú távú programot, tervekészítési kötelezettséget is, ilyen például a környezetvédelmi program (1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól), vidékfejlesztési, turisztikai koncepció vagy az esélyegyenlőségi program esetében (321/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet a helyi esélyegyenlőségi programok elkészítésének szabályairól és az esélyegyenlőségi mentorokról).

A szakirodalom elemzése által feltárt eredmények alapján elmondható, hogy a tudatos település megközelítés nem egy kizárólagos, egyszerűen adaptálható modell, mint az okos város, az energiatelepülések vagy a zöld városok már megvalósult gyakorlatai, hanem egy hosszú távú célokat kitűző, s az a felé vezető utat kijelölő stratégiai gondolkodás. E fejlesztési célkitűzés(ek) alapján a település követheti akár a modern információs technológiákra építkező okos település vagy az energiatelepülés stb. irányzatokat, a lényeg, hogy a helyi közösségen belül elfogadott és teljesíthető (illeszkedő) célok kerüljenek meghatározásra, amelyeket következetesen végre is hajtanak. E közös elfogadás alapja a helyi szereplők bevonása a tervezési, döntés-előkészítési folyamatokba, a fejlesztések megvalósításába. Érzékelhető tehát, hogy a tudatosság kevésbé a látványberuházásokban ölt testet, inkább az oda vezető út a tudatosság záloga, hiszen egyes településeken lehet a távlati stratégiai cél az energetikai megújulás, másutt az IT-fejlesztések, megint máshol a gazdaságösztönzés (Kovács, 2017a).

A kutatás módszertana

Elfogadva a fent leírtakat, miszerint nincs egy egységes séma, modell, ami alapján egy kiválasztott település tudatosságát tudnánk vizsgálni, jogosan merülhet fel a kérdés, hogy milyen módszertan nyújthat ebben segítséget? A szerző a jelen kutatás alapját adó esettanulmány kapcsán a kvalitatív módszertanok széles tárházát, a dokumentum elemzést és kis részben a kvantitatív módszereket alkalmazta.

Az önkormányzati vezetők általánosságban vett települési tudatossággal kapcsolatos gondolatait műhelymunka segítségével sikerült körvonalazni, majd a mintatelepülés, a Zala megyei Nagypáli kiválasztása után a település stratégia céljait, azok kialakulásának és megvalósulásának történéseit a településvezetőkkel készített mélyinterjúk

segítették. A települési társadalom, a helyi szereplők döntésekben való részvételéről, az együttműködések lehetőségeiről és kereteiről a mélyinterjúk mellett fókuszcsoportos lekérdezések alkalmával, helyben lefolytatott lakossági kérdőívvel, valamint helyi lakosokkal folytatott beszélgetések születtek meg az információk.

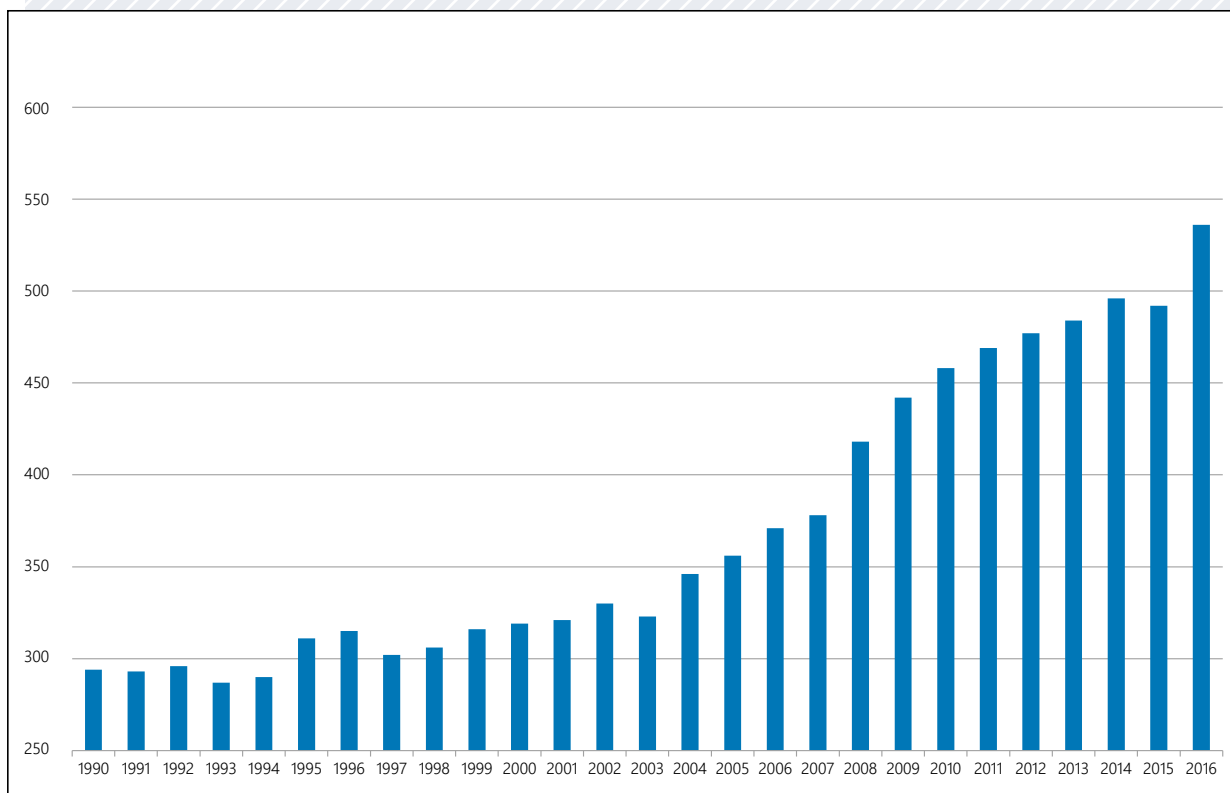
Magyarországon a települési önkormányzatok részére előírás több program, szabályzat (Helyi Esélyegyenlőségi Program, Helyi Építési Szabályzat, stb.) elkészítése, valamint a legtöbb település – mérettől függetlenül – rendelkezik egyfajta gazdasági, fejlesztési tervvel, koncepcióval. Így Nagypáli esetében is fontos volt e dokumentumok összegyűjtése és a tudatossággal összefüggő elemzése.

A kiválasztott település bemutatása

Nagypáli, Zala megye, a Zalaegerszegi járás község jogállású kistelepülése, a Zala-Vas megyei határ közelében, a megyeszékhelytől megközelítőleg tíz kilométerre, északra, területe 6,34 km². Nagypáli természeti adottságai semmiben sem különböznek egy átlagos Zala megyei településtől, így előnyei sorát nem az ásványkincsekben, természeti környezetében kell keresnünk, hanem kiváló elhelyezkedésében és a településirányítás sajátos településfejlesztési filozófiájában (Kovács, 2017b).

Nagypáli demográfiai folyamataira az 1950-es évektől jellemző volt egy kismértékű csökkenés, 1990-ben a lakosság száma 294 fő volt (KSH, 1992). Ezt követően a 2000-es évek elején a kistelepülésekre általánosságban is jellemző elöregedés mellett enyhe lakosságszám emelkedést figyelhetünk meg, s 2001-re a népesség 318 főre növekedett (KSH, 2002). 2003 után ez a tendencia felgyorsult, az állandó népességszám növekedése a következő öt évben 100 fős növekményben, majd a következő években újabb közel hetven fős növekményben jelentkezett és 2016-ra elérte az állandó lakosságszám az 536 főt, ami az 1990-es évhez képest 82 százalékos népességnövekedést jelent. A lakosságszám ilyen mértékű növekedése a belső tényezők (természetes szaporodás, fogyás), illetve az általában pozitív vándorlási egyenleg eredőjeként következhetett be (1. ábra). Nagypáli lakóközössége igen aktívnak mondható, a jelentős számú helyi civil szervezet orientációja számos területet érint (ifjúsági, sport, nyugdíjas, tűzoltó, polgárőr, közvilágítás karbantartási egyesület, turisztika).

A település társadalmi viszonyairól a helyi esélyegyenlőségi stratégia alapján elmondható, hogy szegregációs jelenségek a faluban nem fordulnak elő, egyik korcsoportot, kisebbséget sem ért hátrányos megkülönböztetés az utóbbi években, ellenük erőszakos cselekedet nem történt. Szintén a program alapján tudható, hogy a településen tartósan elszegényedett lakosok, hajléktalanok nincsenek, a teljes lakásállomány hozzáfér a településen elérhető közüzemi és közszolgáltatásokhoz, valamint a közösségi közlekedéshez, a településrészek közötti kapcsolatok megoldottak (NKÖ, 2015).

1. ábra: Az állandó népesség alakulása Nagypáliban, 1990–2016
(Forrás: KSH, TeIR adatok alapján saját szerkesztés)

A település gazdaságfejlesztési célkitűzései között fontos szerepet kapott a turizmus és a gazdasági társaságok betelepülésének segítése. Ennek köszönhetően 2000 és 2010 között a regisztrált gazdasági vállalkozások száma több mint háromszorosára nőtt, nemzetgazdasági ágak szerint vizsgálva a településen regisztrált vállalkozásokat kiemelhető a mezőgazdaság, a szállítmányozás és a szolgáltató szektor szerepe.

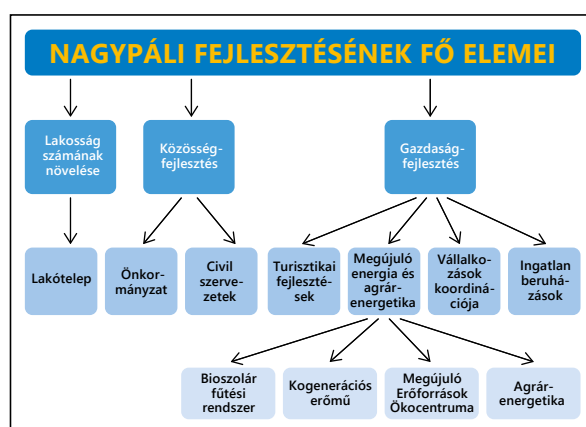
Nagypáli, mint tudatos település

Stratégiai tudatosság

Nagypáli tudatos, stratégiai szemléletét az 1997-ben meghirdetett (s máig követett) *Zöld Út Falufejlesztési Program* (2. ábra) keretében meghirdetett és az azóta megvalósított fejlesztések, változások egyértelművé teszik. Ezek megfigyelhetők mind a falu képében, mind lakossága és gazdasága életében. A program fő célja egy fejlett európai színvonalú, öfenntartó településsé fejlődés, megőrizve benne a magyar, és az elhelyezkedésből adódóan a göcseji falvak hagyományos világát. A fejlesztési irányokat tekintve egy komplex programról beszélhetünk, mely kiterjed a megújuló energiaforrások alkalmazására, a turizmusfejlesztésre, a közösségépítésre, a környezetvédelemre és környezettudatosság kialakítására, valamint a

helyi termékek előállítására. A program megalkotásakor három stratégiai pillér került megfogalmazásra:

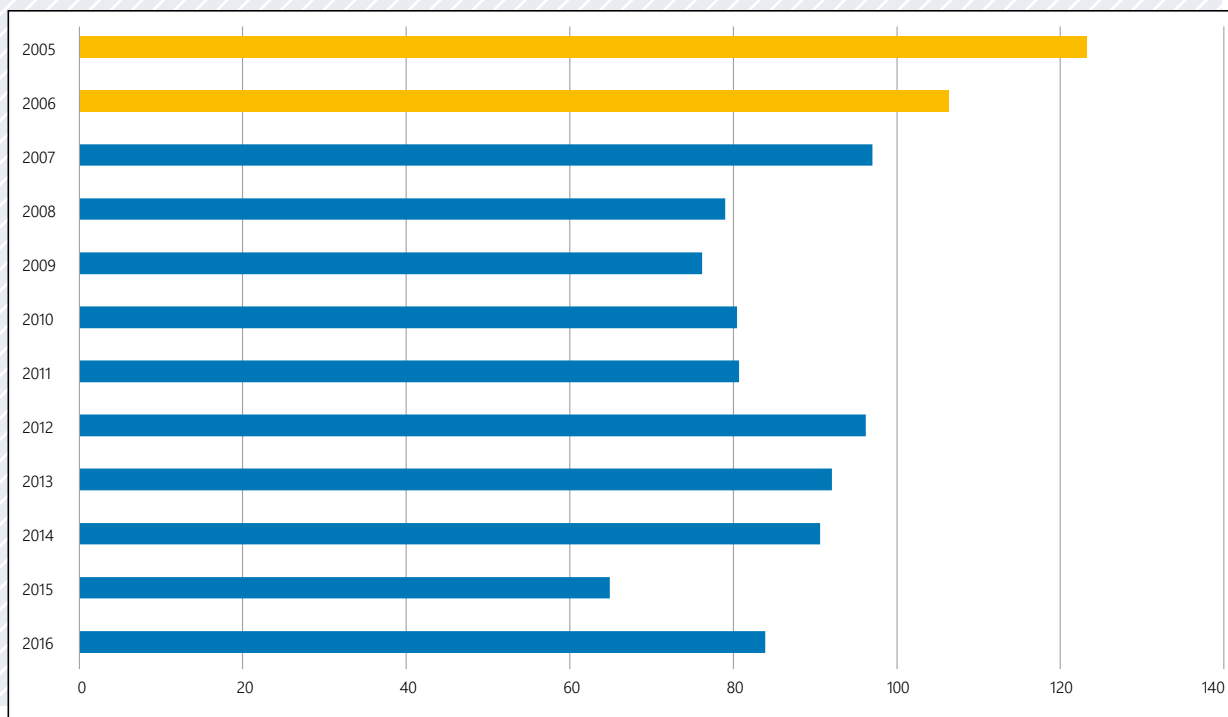
- I. Lakosságszám növelése;
- II. Közösségfejlesztés;
- III. Gazdaságfejlesztés (NKÖ, 1997).

2. ábra: A Zöld Út Falufejlesztési Program modellje
(Forrás: NKÖ, 1997)

A komplex fejlesztési program kapcsán elmondható, hogy a célok megfogalmazása mellett az oda vezető út, a fejlesztések is megnevezésre kerültek és a tudatos végrehajtás eredményeképp azok teljesülése – illetőleg a területen elért fejlődés – látszik.

Az első pillér az *előregedés és a lakosságszám-csökkenés megállítása* megvalósításában elsősorban a létesített

3. ábra: Az öregedési index értékei Nagypáliban, 2005–2016 (Forrás: KSH, TeIR adatok alapján saját szerkesztés)

lakópark emelhető ki, mely mintegy 13 hektár nagyságú szabad földterületen alakult ki, infrastruktúrával, parkosítással, mintegy 94 értékesíthető lakótelekkel, tíz év alatt mintegy megduplázva a települési lakosságszámot. Az öregedési index vizsgálatával (3. ábra) 2005 és 2015 között kettős tendenciát láthatunk, míg 2009-ig egy jelentős fiatalodási hullámmal jellemezhető a falu, addig 2010-től pedig kisebb-nagyobb kilengéseket tapasztalhatunk. A két folyamat eredményeképp 2016-ban az index értéke továbbra is kedvező, a 2005-ös értéknek csak a 68 százaléka, és 83,93%-os értékével a fiatalodás képét mutatja. A lakóparknak kijelölt területek beépítésével egyelőre nincs tervben újabb lakóövezetek kialakítása, a megüresedő telkeken a Helyi Építési Szabályzat rögzíti a Szabályozási Tervben rögzített övezetek szerinti építéssel kapcsolatos kritériumokat (19/2012 önkormányzati rendelet).

Persze a lakosságszám önmagában nem minden, *helyi közösség* is kell a falu fejlődéséhez, így a második pillér annak létrehozása volt, melyet civil szervezetek létrehozásával, alapításával, illetve közösségi programok szervezésével ért el az önkormányzat. Mára több mint tíz civil szervezet működik és hagyományos rendezvényeik évről-évre több érdeklődőt vonzanak a faluba (Köcse, 2017).

A program harmadik pillére a *helyi gazdaságfejlesztési irányok meghatározása* volt. Itt kapott szerepet a helyi turizmusfejlesztés, a vállalkozások koordinációja, ingatlanberuházások (logisztikai központ, közművesített vállalkozói övezet), valamint a megújuló energiák és agrárenergetikai elképzelések. Ezek evolúciója is megfigyelhető, hiszen a megújuló energetikában is zajlanak innovációk, ezek alkalmazása a faluban is megjelent az évek során. A helyi agrárium támogatása kapcsán épült ki egy gyümölcs-

feldolgozó, a helyi termék piac és bemutatóterem is a faluban a rövid értékesítési láncok felé való elmozdulás (REL) jegyében.

A harmadik pillér mentén mára a településen jelentős forrásból (támogatás, pályázat, önerő) létesültek megújuló energia alapú rendszerek (biomassza alapú kazán, fotovoltaikus rendszerek, hibrid erőmű), illetve egyéb eszközök (elektromos autók, biogáz üzemű autóbusz, e-kerékpárok) kerültek beszerzésre. Ezek az energetikai beruházások már ráirányítják a figyelmet a *környezeti értelemben vett tudatosságra*, ugyanis a község korán felismerte a megújuló energiaforrásokban rejlő gazdaságfejlesztési lehetőségeket (Czene–Ricz, 2010), főként a napenergia felhasználása, hasznosítása területén, mely mára a közszolgáltatások mellett az üzleti- és magánszféra egyes ágaihoz is begyűrűzött, s az utóbbi években már az innováció, kísérleti kutatás-fejlesztés is szerepet kapott.

A fejlesztések tudatosságát mutatja – főképp az ingatlanfejlesztések esetében – a be-ruházások funkcionális beágyazottsága, a gazdaságos fenntartás a már a tervezés fázisában funkciókkal való ellátással valósul meg.

A vezetés tervei az egészséges életmódra nevelés és a sport iránti érdeklődés növelése felé terelődnek a következő években, a *Zöld Út Falufejlesztési Program* szellemében a hamarosan elindul egy mintegy tízezer négyzetméteres sportcentrum létesítése, amelyek első eleme, egy műfüves futballpálya 2016-ban elkészült. A további tervek között szerepel egy műanyag burkolatos kombinált kosár- és kézilabdapálya építése is, valamint mountain bike közlekedési pálya, tekepálya is helyet kapna a sportközpontban. Természetesen nem hiányozhat

a tornaterem, és a kondicionáló terem sem. A sportkomplexumot folyamatos pályázati, valamint saját, illetve szponzori forrásból kívánják megépíteni évente ütemezve az egyes szakaszokat (www.nagypali.hu).

Egy település sem lehet sikeres pusztán önmagában, így van ez Nagypálival is, ahol a térségi együttműködés egyik legfontosabb körvonalazódó eleme a Megélhető Gazdaságfejlesztési Program. A koncepció lényege a rövid ellátási láncok (REL) jegyében megvalósuló térségi fejlődés, ahol a résztvevő települések önkormányzatai, lakossága, civil és gazdasági szereplői is részt vesznek. A program még a tervezés fázisában van, lényeges eleme a szolidaritás és térségi közös gondolkodás és fejlesztés, amelynek végeredménye az egész térség pozitív változása. Legfontosabb eleme egyfajta helyközi kereskedelem beindítása, melyhez okostelefon applikáció tervezése is célként került kitűzésre, melynek funkciója a helyi árukészletek, a kereslet–kínálat aktuális adatainak nyilvántartása lenne (Köcse, 2017). A rendszer elkészülte esetén a térség már nem csak erőforrásaival, termékeivel vesz majd részt a gazdaságban, hanem az előállított termékek, az értékesítésből származó jövedelem is helyben marad, a helyi, térségi gazdaságfejlesztés eszközevé válik (Kígyóssy–Czene, 2012). A koncepcionális szakaszban levő fejlesztés az Európai Unió smart village kezdeményezésével is összhangban a vidéki, rurális térbe, településekre kívánja bevezetni az információs technológia adta lehetőségeket, úgy, mint az egyes smart city eszközök (EC, 2017).

Tudatos közszolgáltatás-szervezés

Nagypáli valójában kettős életet él, könnyen elhatárolható (földrajzilag és építészeti) a korábbi településrész és a falu szélén 2003 után kiépült - már említett – lakóövezet. Az utóbbival járó jelentős lakosság szám növekedés a helyi közszolgáltatások ellátásában, szervezésében jelentős változással azonban nem járt, sőt még inkább szűkült az

önkormányzat által ellátott közszolgáltatások köre. Így például mára már óvoda, alsó tagozatos általános iskola sem működik, ahogy az egészségügyi szolgáltatások köre is csak nagyon szűkre szabottan érhető el a településen. Mindennek oka a méretgazdaságosság elveinek felismerése – illetve egyes közszolgáltatások esetében a jogszabályi változásoknak – volt, aminek köszönhetően mára a szolgáltatások jelentős köre közeli településsel, vagy településcsoporttal együttesen kerül ellátásra (1. táblázat).

Így a közszolgáltatások közelsége és jó elérhetősége miatt a helyi lakosság részéről nem fogalmazódnak meg további igények (közmeghallgatás, testületi ülések, fogadó órák alkalmával) és a mérhetően magas sem indokolja újabb szolgáltatások helyi megszervezését. Az egyetlen problémaforrás a nagyszolgáltatók kapcsán (pl. E-On) az irányítás egyre messzebb kerülése, ami az esetleges problémák esetén a megoldást lassítja (Köcse, 2017; Szita, 2017).

Környezeti tudatosság

Felismerve, hogy a megújuló energiaforrásoknak a helyi gazdaságfejlesztésben jelentősége van (energiafüggettség, kiadások csökkentése, olcsóbb alapanyag, foglalkoztatási hatás) a település már korán elmozdult e helyi potenciálok kihasználása felé (Czene–Riczy, 2010). Ennek eredményeképp Nagypáliban több látványos beruházás valósult meg az elmúlt években, valamint épületenergetikai beruházások történtek az önkormányzati ingatlanok vonatkozásában, faelgázosító kazán üzembe helyezésével, melynek fűtőanyagát szintén a sok éves kísérletezéssel létrejött energiaültetvényen termeli meg az önkormányzat, így 3 millió Ft befektetéssel ki tudták váltani a gázfűtést. Emellett az elektromobilitás jegyében elektromos kerékpárok, kismotor, illetve gépjármű, biogáz üzemű busz is beszerzésre került, ezzel is csökkentve a károsanyag-kibocsájtást

Közszolgáltatás	Fenntartó
Háziorvosi szolgálat	Zalaegerszeg XV. sz. körzet
Házi gyermekorvos	Magánvállalkozás – ellátás Zalaegerszegen, havonta egy alkalommal helyben
Fogorvos	Magánvállalkozás – ellátás Zalaegerszegen
Védőnői szolgálat	Nagykutatási védőnői szolgálat
Szociális gondoskodás és gyermekvédelem, gyermekétkeztetés	Zalaegerszegi Család- és Gyermekjóléti Központ
Szociális étkeztetés, házi segítségnyújtás	Zalaegerszegi Gondozási Központ
Óvoda	A két szomszédos településen érhető el (Egervár és Lakhegy)
Ivóvíz, szennyvíz szolgáltatás	Zalavíz Zrt.
Közút fenntartás	Magyar Közút
Közvilágítás	E-On, illetve részben napenergiával működő közvilágítás
Hulladékkezelés	Zala-Depo Hulladékgazdálkodási és Környezetvédelmi Kft.
Közterek, parkok fenntartása	Önkormányzat
Közművelődés	Önkormányzat, IKSZT, Civil szervezetek
Közreműködés a közbiztonság fenntartásában	Nagypáli Polgárőr Egyesület

1. táblázat: Helyi közszolgáltatások szervezése Nagypáliban. (Forrás: Települési mélyinterjúk alapján saját szerkesztés)

Fejlesztés megnevezése	Megvalósítás éve	Fejlesztés értéke (millió Ft)	Fejlesztési forrás
Hibrid kísérőmű létesítése	2017	5,80	Pályázati támogatás és önkormányzati költségvetés
Hőszivattyú beépítése a Logisztikai Központban	2016	3,50	Önkormányzati költségvetés
Napelem bővítések	2016	2,15	Önkormányzati költségvetés
Elektromos autó beruházás	2016	4,00	Pályázat (75%) és önkormányzati költségvetés
Biogáz meghajtású Mercedes busz beszerzése	2015-2016	8,50	Önkormányzati költségvetés
Logisztikai Központ napelem telepének kiépítés	2015	3,90	Pályázati támogatás
Napelemes parkoló kialakítása a faluközpontban	2015	16,50	Pályázati támogatás és önkormányzati költségvetés
Elektromos kerékpártároló kialakítása	2014	4,50	Pályázati támogatás és önkormányzati költségvetés
Energiaudvar közösségi napelem-telep létrehozása	2014	16,50	Pályázati támogatás és önkormányzati költségvetés
LED technológiás térvilágítás kialakítása	2013	1,80	Pályázati támogatás és önkormányzati költségvetés
Energiapark technikai berendezéseinek telepítése	2013	4,50	Pályázati támogatás
Energiapark létrehozása	2013	2,00	Pályázati támogatás
Napraforgó napelem-telep szerelése	2012	4,00	Pályázati támogatás és önkormányzati költségvetés
Napkollektorok beépítése	2012	6,50	Pályázati támogatás és önkormányzati költségvetés
Megújuló Energiforrások Innovációs Ökocentruma építése	2007	150,00	Pályázati támogatás és önkormányzati költségvetés

2. táblázat: Megújuló energetikai fejlesztések Nagypáliban.
(Forrás: Nagypáli község honlapja alapján saját szerkesztés)

a faluban. Az elmúlt évtizedben többszáz millió forint értékben történtek megújuló energetikai beruházások, mint azt a 2. táblázat is mutatja.

A település pályázati aktivitása kimagasló, a legtöbb fejlesztés az Európai Unió pályázati források elnyerésével valósul meg, amelyhez az önkormányzati önerő párosul. Szintén kirajzolódik, hogy a településen a napenergia hasznosítása prioritást élvez, így röviden összefoglaljuk az ezen a területen történt beruházásokat.

Az első napenergia-hasznosító beruházások között a Megújuló Erőforrások Innovációs Ökocentrumának 2007-es építése emelhető ki, ahol a villamos áram termelést napelem (17kW teljesítményű napelem került beépítésre), a meleg víz előállítását 140 m² napkollektor segíti az épület tetőszerkezetére telepítve. A 2010-ben a falu szélén felépített Logisztikai Központ – mely mára több logisztikai, szállítmányozási vállalat székhelyéül, telephelyéül szolgál – szintén a megújuló energetikai felhasználások lehetőségeinek kihasználása jegyében készült el, itt 12,7 kW teljesítményű napelem panel és 4 m² napkollektor került telepítésre egyéb energetikai megoldások (hőszivattyú) mellett. A központ ebben a formában való kivitelezését a helyi önkormányzat elkötelezettsége mellett a legnagyobb betelepülő vállalat, a Waberer's szállítmányozási cég igényei is indukálták. 2012 két napenergia-hasznosítást célzó beruházása közül a nagyobb volumenű az önkormányzati épületegyüttesre (hivatal, IKSZT, apartmanház, kereskedelmi helyiségek) telepített 140 m² napkollektor volt, míg ugyanebben az évben készült el, az azóta a falu egyik jelképévé is váló 4 kW teljesítményű, 22 panelből álló, napkövető, napraforgót formázó napelem-telep. A közvilágítás terén egyelőre a falu bekötő útján és az új településrészekben találkozhatunk a 2013-ban kiépített napenergiát hasznosító, LED izzókat alkalmazó rendszerrel, azonban ennek fejlesztése, a falu többi részén való kiépítése 2016-ban folytatódott, s máig

napirenden van. 2014-ben került kiépítésre a Községi Energiaudvar, melyben 12 db napkövető napelem-telep került kialakításra 17 kW teljesítménnyel. Ugyancsak ebben az évben újabb 18 kW teljesítménnyel rendelkező napelem-park telepítése valósult meg az újonnan épített Turisztikai Központ tetőszerkezetére. Mindezek mellett a falu központjában egy parkoló és egy kerékpár-tároló is oly módon vált fedetté, hogy annak tetőszerkezetét napelem-panelek alkotják (összesen 22 kW teljesítmény), s többek között a község tulajdonában levő e-kerékpárok, robogó és elektromos gépjárművek töltése is innen megoldott. 2015-ban a Logisztikai központban további napelem-telep került kiépítésre.

Kísérleti jelleggel az Önkormányzat energiaparkja 2017-ben egy újabb műszaki berendezéssel bővült. A mintegy 6 kW teljesítményű villamos energiát előállító hibrid erőmű hasznosítja a nap mellett a szél energiáját is. A berendezés a megtermelt energia egy részét lítium ion akkumulátor egységekben tárolja le, amely nem csak a saját, hanem áramszünet esetén a többi energiahasznosító létesítmény energiaszükségletét is biztosítja. Ezen túlmenően hálózatra is táplál, ezzel egy időben különböző rendeltetésű fogyasztókat is ellát, többek között az önkormányzat épületeiben lévő informatikai közműhálózat működését is biztosítja (Kovács et al, 2018).

Az önkormányzati fejlesztések mellett a magán lakóházak sorában is megkezdődött a napenergia felhasználás elterjedése. Az önkormányzat felé nem kötelező bejelentésű beruházásokról lévén szó a településvezetés csak nagyságrendileg következtet, hogy mintegy tucatnyi magánház esetében került telepítésre napelem, illetve napkollektor, elsősorban a saját fogyasztás fedezésére, a kiadások csökkentése céljából (Köcse, 2017).

A bemutatott energetikai beruházásoknak köszönhetően a faluban a hőtermelés esetében a 2000-ben mért 99%

fosszilis, 1% megújuló arány 2016-ra 10:90-re változott és a tervek szerint 2020-ra a megújuló energiák elérik a 100%-ot. Az önkormányzati villamos-energia felhasználás esetében szintén 99:1 arányt mérhettünk 2000-ben, míg 2015-re a fosszilis eredetű villamos energia mindössze 1%-ot tett ki a teljes felhasználásból, úgy hogy közben teljes szükségleten felül további, a teljes fogyasztás 30%-ának megfelelő energiamennyiség visszatáplálásra került a központi hálózatba. Mindez összességében annyit jelent, hogy a településen a környezetterhelés mértéke a 2000-es szint 40%-ára csökkent 2015-ig, s 2020-ra ezt 20%-ra tervezik továbbcsökkenteni (www.nagypali.hu).

Hiányosságok

A tudatos településsé válás felsorolt pozitívumai mellett néhány problématerület is azonosításra került a Nagypáliiban lefolytatott terepmunkák során, úgy, mint az adatvagyon-gazdálkodás és az informatikai, térinformatikai fejlesztési-elemzési lehetőségek és a hozzájuk kapcsolódó kompetenciák hiányosságai.

Az adatvagyon-gazdálkodás területén (Nagy, 2005; Nagyné Takács, 2013) a helyben gyűjtött adatok rendszerezésére, integrálására, a helyi erőforrás térkép létrehozására (Mezei – Póla, 2016) nincs jelenleg kapacitása a munkaerőhiánnyal küzdő önkormányzati hivatalnak, a 21. század kihívásainak megfelelő kompetenciákkal rendelkező munkaerőt nem tudnak alkalmazni. A másik nagy problémát az okozza, hogy azok a települési adatok, amelyek nem a településen keletkeznek sokszor csak anyagi ráfordítással szerezhetők be. A modern térinformatikai alkalmazások használatának hiányosságai szintén a kompetencia-problémákra vezethető vissza. Ezen a téren egyedül a vállalkozói kiserződés elkészült Szabályozási Terv övezeti besorolása és települési térképre vitele emelhető ki.

Az önkormányzat részéről a legnagyobb probléma a munkaerőhiány. Jelenleg is több kollégájuk nyugdíj felé közelít, de az önkormányzat egyszerűen nem versenyképes a fiataloknak, még az államigazgatás magasabb egységein (megyei önkormányzat, járási hivatal) is jobb kereseti lehetőségek vannak hasonló munkakörökben, így inkább ott vállalnak állást, a külföldi munkavállalásról nem is beszélve. A jelenlegi munkaerő-állománnyal az új típusú elvárásoknak nem mindig lehet megfelelni (Szita, 2017).

Összegzés

Ahhoz, hogy Nagypálit, mérete, településhálózatban betöltött szerepe ellenére mégis a tudatos települések jó példaként említhetjük az elsősorban a példaértékű motivációnak, a polgármester és a helyi közösség stratégiai gondolkodásának köszönhető, vagyis visszaigazolható H. Makkos és társai (2012), más településeken, térségekben szerzett eredményei, miszerint a helyi fejlesztés, tervezés egy-egy kulcsembertől kötődik, azonban Nagypáliiban

ehhez egy felerősödő közösség is párosult ellenben az idézett eredményekkel. A vizsgált település a település-marketing (Kozma, 2006) eszközeit tudatosan használva a helyi, térségi és országos médiában való gyakori szerepléssel irányítja magára a figyelmet. A több mint két évtizede folytatott gazdaság- (és társadalom) fejlesztési programjuk stratégiai szemléletben való végrehajtása, a mindenkori viszonyokhoz való újrarahangolása megkérdőjelezhetetlenül a stratégiatudatosság fokmérőjévé vált. Ebbe a stratégiába beágyazva formálódott, alakult a mérhetőkonyság kritériumainak figyelembevételével a közszolgáltatások megszervezése mellett a mára a falut a hazai és nemzetközi érdeklődés fókuszába is emelő környezeti, megújuló energetikai beruházásokban való megtestesülése, s olyan, kuriózumnak tekinthető – a település méretéből nem egyértelműen igazolható – fejlesztés, mint az innovációs ököcentrum, vagy a logisztikai központ és a különböző turisztikai célokat szolgáló létesítmények létrehozása és fejlesztése. Mindezek létrejöttében is szerepet játszott, hogy az önkormányzat vagyongazdálkodásában az általánosnak tekinthető gyakorlattal szembe menve területeket, épületeket vásárolt céljai érdekében, nem pedig felszámolja vagyonelemeit.

A bemutatott településmenedzsment gyakorlat is bizonyítja, hogy a megfelelő helyi (gazdaság)fejlesztés a magyar vidéken jellemző népesedési problémákra, a fenntartható, gazdaságos működésre is hatással vannak (Péti, 2014) a pusztán gazdasági eredmények teljesülésén túlmutatva.

Szerző

Kovács Sándor Zsolt

tudományos segédmunkatárs,
MTA KRTRK Regionális Kutatások Intézete, Pécs
skovacs@rkk.hu

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A tanulmány létrejöttét a KÖFOP-2.3.3-VEKOP-16-2016-00001 azonosítószámú, Helyi versenyképesség-fejlesztési kutatási program (HVK), valamint a HUHR/1601/3.1.1/0033 azonosítószámú, Renewable Energy Sources and Energy Efficiency in a Function of Rural Development (RuRES) című Interreg V-A HUHR CBC projekt támogatta.

Emellett a szerző köszönetét fejezi ki Nagypáli Község vezetőinek, Köcse Tibor polgármesternek és Szita Gabriella jegyzőnek a segítségét a települési terepmunkák leszervezésének koordinálásában.

IRODALOMJEGYZÉK

Baldwin, K. – Karlan, D. – Udry, C. – Appiah, E. (2016): Does Community-Based Development Empower Citizens? Evidence from a Randomized Evaluation in Ghana. Working Paper.

- Czene, Zs. – Ricz, J.** (szerk.) (2010): Helyi gazdaságfejlesztés: ötletadó megoldások, jó gyakorlatok. Budapest: VÁTI, 192 p.
- EC**, 2017: EU Action for Rural Villages. Brussels: European Commission. https://enrd.ec.europa.eu/news-events/news/eu-action-smart-villages_en [Letöltve: 2018.10.28.]
- Finta, I.** (2015): Az integrált terület- és vidékfejlesztés eszközei és korlátai Magyarországon. *Tér és Társadalom*, 29. (1), pp. 132–148.
- H. Makkos, D. – Schwertner, J. – Ónodi, Zs.** (2012): Kincs ami nincs: Esettanulmány mint módszer a helyi gazdaság-fejlesztési kezdeményezések értékelésében és tervezésében. *Falu Város Régió*, 19. (1-2), pp. 25–31.
- Kígyóssy, G. – Czene, Zs.** (2012): Lehetőségeink a helyi gazdaságfejlesztésre. *Falu Város Régió*, 19. (1-2) pp. 5-10.
- Kovács, S. Zs.** (2017a): Tudatos település szakirodalom elemzése. Háttér tanulmány, amely a KÖFOP-2.3.3-VEKOP-16-2016-00001 azonosítószámú, Helyi versenyképesség-fejlesztési kutatási program (HVK) keretében készült
- Kovács, S. Zs.** (2017b): Nagypáli. In: Mezei K. (szerk.): Az önkormányzatok reális gazdaságélénkítési lehetőségeinek kutatása - Haza és nemzetközi esettanulmányok. Háttér tanulmány, amely a KÖFOP-2.3.3-VEKOP-16-2016-00001 azonosítószámú, Helyi versenyképesség-fejlesztési kutatási program (HVK) keretében készült
- Kovács, S. Zs. – Póla, P. – Varjú, V. – Topiç, D. – Horváthné Kovács, B.** (2018): Local economic development based on renewable energies and energy efficiency in rural areas. In: Raos, P., Galeta, T., Kozak, D., Raos, M., Stojšić, J., Tonković, Z. (eds.): 16th Natural Gas, Heat and Water Conference: 9th International Natural Gas, Heat and Water Conference. Slavonski Brod: Strojarški fakultet u Slavanskom Brodu, pp. 101–111.
- Kozma, Gábor** (2006): Terület- és településmarketing. <http://geo.science.unideb.hu/tarsfold/Pub/TTM/TTM.pdf> [Letöltve: 2017.08.10.]
- Körmeny, I.** (2006): Mit, miből, mikor; hol és hogyan?: a település-rendezési tervezés és a megvalósítás összefüggései. *Falu Város Régió*, 2. pp. 20-25.
- KSH** (1992): Központi Statisztikai Hivatal: 1990. évi népszámlálás, 22. Zala megye adatai. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- KSH** (2002): Központi Statisztikai Hivatal: Népszámlálás 2001, 6. Területi adatok, 6.20 Zala megye II. Kötet. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- László, M.** (2008): Településmenedzsment. Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar. Kézirat
- Matkó, A. E.** (2013): A transzformális vezetés szerepe az önkormányzatok működésében. *Agrártudományi közlemények = Acta Agraria Debreceniensis*, 54. pp. 33-42.
- Mezei, C. – Póla, P.** (2016): Helyierőforrás-vezérelt helyi gazdaságfejlesztés. In: Erdős, K. – Komlósi, É. (szerk.): Tanítványaimban élek tovább. Emlékkötet Buday-Sántha Attila tiszteletére. Pécs: PTE KTK Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola. pp. 27-38.
- Nagy, A.** (2005): A közszektor adatvagyonának másodlagos hasznosítása – kérdések és lehetőségek. Kézirat
- Nagyné Takács, V.** (2013): Adatvagyon-Gazdálkodás a Közigazgatásban - A Fogalmi Tisztázástól a Stratégiaalkotásig I. *Hadmérnök*, 8:(1)
- Nagypáli Község Honlapja:** www.nagypali.hu
- NKÖ** (2015): Nagypáli Község Önkormányzata: Helyi Esélyegyenlőségi Program 2013-2018 - Felülvizsgálat. Nagypáli: Nagypáli Község Önkormányzata.
- Péti, M. – Czene, Zs. – Csizmár, O. – Gálóczy, B – Petrás, F. – Szabó, B.** (2012): Helyi gazdaságfejlesztési perspektívák a fejlesztéspolitikában. *Falu Város Régió*, 19. (1-2), pp. 87-91.
- Péti, M.** (2014): Magyarország Partnerségi Megállapodása 2014–2020: A területfejlesztés és gazdaságfejlesztés megújításának újabb lépése. *Falu Város Régió*, 20. (2) pp. 12-22.
- Sain, M.** (szerk) (2010): Segédlet a közösségi tervezéshez. Területfejlesztési Füzetek 1. Budapest: VÁTI, 91 p.
- Tiner T.** (2013): Településmenedzsment és bürokrácia. In: Urbánné Malomsoki, M. (szerk.): Településfejlesztési szemelvények. Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Gödöllő, pp. 62–75.
- Varjú, V. – Mezei, C.** (2018): Erőforrás-alapú, fenntartható önkormányzati fejlesztések lehetősége/modellizethe-tősége. In: Bányai O. – Barta A. (szerk.): A települési környezetvédelem elméleti és gyakorlati megközelítései. Budapest: Gondolat Kiadó, 2018. pp. 119-137.
- Zöld Út falufejlesztési program 1997 – 2015.** <http://nagypali.hu/zold-ut>

JOGSZABÁLYOK, RENDELETEK

- 1995. évi LIII. törvény** a környezet védelmének általános szabályairól
- 2011. évi CLXXXIX. törvény** Magyarország helyi önkormányzatairól
- 2011. évi CXCV. törvény** az államháztartásról
- 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet** a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről
- 321/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet** a helyi esélyegyenlőségi programok elkészítésének szabályairól és az esélyegyenlőségi mentorokról
- Nagypáli Község Önkormányzati Képviselő-testületének 19/2012 (XII.14.) önkormányzati rendelete** a Helyi Építési Szabályzatról

INTERJÚK

- Fókuszcsoportos lekérdezés helyi önkormányzati képviselők és vállalkozók körében, 2017. június 22.
- Köcse, T.** (2017): Polgármesteri mélyinterjú, 2017. május 24. (Kérdező: Kovács S. Zs.)
- Szita, G.** (2017): Jegyzői mélyinterjú, 2017. május 24. (Kérdező: Kovács S. Zs.)